

Костянтин Краснолуцький

(Київ, Україна)

ПРОБЛЕМАТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлюється роль критичного мислення в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців в сфері адміністративного менеджменту з урахуванням потреб сучасного постіндустріального суспільства XXI-сторіччя. Прерогативою сучасної вищої освіти має стати підготовка фахівців, здатних до саморозвитку в умовах стрімкого розвитку сучасного суспільства та притаманних йому раптових змін та виникненню нових викликів.

Ключові слова: педагогічні умови, індивідуалізація, мислення, критичне мислення, пізнавальна потреба, творчий підхід, самостійна робота, рефлексія.

В статье освещается роль критического мышления в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов в сфере административного менеджмента с учетом потребностей современного постиндустриального общества XXI-века. Прерогативой современного высшего образования должна стать подготовка специалистов, способных к саморазвитию в условиях стремительного развития современного общества и присущих ему внезапных изменений и возникновения новых вызовов.

Ключевые слова: педагогические условия, индивидуализация, мышления, критическое мышление, познавательная потребность, творческий подход, самостоятельная работа, рефлексия.

The article highlights the role of critical thinking in training future professionals in the field of administrative management to meet the needs of modern post-industrial society XXI-century. The prerogative of modern higher education should be training professionals who are capable of self-development taking into the account the rapid development of modern society and its sudden changes and new challenges.

Keywords: pedagogical conditions, individualization, thinking, critical thinking.

Постановка проблеми. Професійна освіта є важливою складовою загальної освіти суспільства, що чуйно реагує на всі зміни в суспільному житті. В умовах сьогодення на перший план постає проблема підготовки конкурентоспроможних кадрів, що висуває високі вимоги до роботи вищої школи, рівню професіоналізму її випускників. Головною метою стає

формування в майбутньому фахівці здатності до саморозвитку, самоствердження, творчої праці. Вибрана професійна діяльність містить у собі умова для особистої самореалізації при правильному професійному виборі, відповідності індивідуальним особливостям особистості майбутнього фахівця. У зв'язку із цим актуальним стає питання вдосконалювання професійної підготовки у вищій школі. Засоби, методи, зміст, методики цієї підготовки повинні бути спрямовані на виховання професіонала орієнтованого на свою безперервну самоосвіту й саморозвиток; формування творчої особистості, здатної до рефлексії, активних самостійних дій у різних професійних ситуаціях.

Реалізація вище названих цілей висуває нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту. Назріла потреба у відмові вищої школи від класичних, твердих структур навчання, перехід до варіативності, гнучкості змісту, форм і методів вузівського навчання – потребує сучасний випускник та майбутній фахівець. У цьому зв'язку підвищуються вимоги до професійно-особистісних характеристик майбутнього фахівця, серед яких немаловажне значення набуває професійна позиція. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що проблема професійного становлення майбутнього фахівця, формування соціальної активності його особистості й удосконалювання професійної підготовки широко представлені в психолого-педагогічних дослідженнях. Однак, знайомство зі станом професійної діяльності вчорашніх випускників вузів дозволяє говорити про наявність значних утруднень, які мають місце при розв'язку ними професійних функцій та обов'язків. Головний недолік полягає в пасивності, інертності професійної позиції майбутнього менеджера, перевазі в його професійних діях шаблону, трафарету, бездумного копіювання й некритичного мислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципи професійного становлення особистості розглядали такі провідні науковці, як Б.Г. Ананьев, Л.С. Виготський, Н.Ф. Добринин, А. М. Ковальов, І.С. Кін, Г.С. Костюк, Н.Д. Левітів, А.Н. Леонтьев, В.Н. Мясіщев, С.Л. Рубинштейн і ін.. Праці видатних вчених присвячені питанню структуруванні змісту професійного навчання:

В.В.Краевский, І.Я.Лернер, М.Н.Скаткин і ін. Становлення професійної позиції особистості досліджували такі науковці, як Л.І.Божович, А.В.Киричук, Л.І.Красовська, І.А.Луценко, Р.П.Хацкевич і ін.

Мета статті полягає в розкритті проблематики професійної підготовки фахівців з адміністративного менеджменту у сучасних умовах освіти.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку освіти перед вищими навчальними закладами поставлена надзвичайно важлива задача - формування творчої й гармонійно розвиненої особистості студента. Однак цю задачу не можна вирішити без використання сучасних засобів навчального процесу, які ефективно впливають на поліпшення якості знань, поглиблення практичних умінь і навичок. Дуже часто традиційні методи й форми педагогічної практики не спрацьовують. Тому розроблюються діагностики, які дозволяють урахувати індивідуально-психологічні можливості кожного студента, допомагаючи тим самим планувати навчальний процес і використовувати оптимальні методи та форми навчання. Проблемою засобів діагностики займалися різні учені, серед них О.Володаєв, К.Гуревич, О.Шмельов [15]. Щоб зробити навчальний педагогічний процес ефективним, викладачеві, безперечно, необхідно володіти науковими знаннями про набір індивідуальних можливостей кожного студента. Термін "діагностика" перекладається з грецької мови як "процес розпізнавання". У свою чергу, поняття діагностування в педагогіці є складним і значним за обсягом, на наш погляд, його можна визначити як сукупність контролю, оцінювання, перевірки, накопичення й аналізу статистичних даних, розгляд розвитку тенденцій, які складають динаміку й прогнозування подальшого розвитку. Також важливим являється вивчення рівня наявних знань студентів. Взагалі перевірка знань є найважливішим і невід'ємним компонентом навчального процесу. Існують різноманітні підходи до визначення терміна "перевірка". У педагогічній енциклопедії можна зустріти таке: "Перевірка - виявлення стану знань, умінь і навичок... допомагає вирішенню багатьох загальних задач у навчальному процесі: повторенню пройденого, умінню, закріпленню й систематизації знань,

умінь і навичок; розвитку пам'яті; логічного мислення й мовлення; виробленню волі й наполегливості, а також спрямована на те, що у своїй роботі вчителі повинні вивчати індивідуальні можливості студентів і застосувати індивідуальний підхід до них" [7]. У дидактиці немає єдиної точки зору щодо понять "перевірка", "оцінка", "урахування". Кожне з цих понять має свою специфіку визначення. Перевірка повинна здійснюватися відповідно до встановлених принципів навчального процесу: а) індивідуальний характер перевірки, тобто перевірка знань кожного окремого студента здійснюється індивідуально; б) урахування принципів регулярності, систематичності та всебічності, тобто перевірка повинна проводитися на всіх етапах навчального процесу. Необхідно охоплювати весь обсяг вивченого навчального матеріалу, як теоретичних знань, так і практичних умінь і навичок; в) використання різних форм перевірки, у тому числі із застосуванням комп'ютерів; г) диференційований підхід, за допомогою якого здійснюється урахування специфіки навчальної дисципліни й індивідуальних можливостей кожного студента із застосуванням різноманітних методик; д) єдність загальних вимог, які висуваються викладачем до кожного студента у процесі перевірки.

Якщо говорити про реалізацію принципу професійної освіти, то необхідно наголосити, що він передбачає визначення рівнів розвитку педагогічно-професійного потенціалу студентів. Л.Виготський, В.Сухомлинський, К.Ушинський [3] зазначали, що однією з найважливіших особистісних і професійних рис майбутнього фахівця є цілеспрямоване прагнення до самореалізації, самовдосконалення в творчій педагогічній діяльності. Саме час студентства належить до становлення власного "Я" в професійній діяльності. Цей час характеризується прагненням до ствердження власної індивідуальності, самостійності, самореалізації, самовдосконалення. Використання критичного мислення під час навчального процесу ефективно сприяє цим характеристикам, тому що зменшується вплив на діяльність студента з боку оточуючого середовища, доки сам студент не запросить допомогу. Але якими б не були методи навчання та виховання майбутнього фахівця у вузі, вони не досягнуть

мети без власної активної діяльності студента, спрямованої на самореалізацію та самозростання, тому що особистість, здатна до самовдосконалення, може сформувати цілеспрямований процес розвитку пізнавального інтересу, самостійності, творчого підходу до навчальної діяльності, побудований на міцній внутрішній мотивації на основі самоуправління. Поняття самореалізації та самовдосконалення можна трактувати як прояв творчого підходу особистості до діяльності у системі соціуму на базі когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів, але треба наголосити, що для кожної людини вони специфічні і визначаються внутрішніми потребами цієї людини. Тому мова йде про реалізацію особистісно-орієнтованого підходу до організації навчально-виховного процесу у вищій школі, як одного з варіантів його ефективнішого втілення. Особистісно-орієнтований підхід в освіті обумовлює гуманістичне навчання, де головною метою є прагнення особистості до реалізації власних можливостей, потреби в їх розвитку, реалізації, вдосконаленні. При цьому провідною в процесі самореалізації особистості є внутрішня мотивація. Сучасні вимоги суспільства до молодих спеціалістів висувають необхідність мати власні думки, своєрідний погляд на події, творчі ідеї. Як вже зазначалося, найважливішою складовою мотивації є потреби людини. Вчені Б.Ананьєв, К. Платонов, О.Тихомиров поняття "потреба" визначають як фундаментальну якість особистості, яка визначає її активність, спрямованість, ставлення до діяльності [8; 9; 13]. Тому мотивацію діяльності студентів треба розглядати як сукупність факторів, що впливають на його поведінку. У працях учених (К.Абульханова-Славська, Я.Пономарьов, Б.Теплов) [1; 10; 11; 12] відзначається, що поняття "потреба", "мотивація", "мотив" пов'язані між собою. Під потребою розуміємо сукупність внутрішніх компонентів особистості, її переживання, емоції, спрямовані на саморозвиток. Під мотивами діяльності будемо розуміти сукупність внутрішніх та зовнішніх мотивів особистості, які спонукають її до певної діяльності. До внутрішніх віднесемо задоволення особистості від діяльності, позитивне внутрішнє ставлення до навчального предмета, інтерес до виконуваної роботи та творчий підхід до дій у процесі

навчання. До зовнішніх - бажання отримання позитивного результату в навчальному процесі, адекватне оцінювання своїх дій, потребу в самоаналізі. Мотивацію будемо розглядати, як внутрішню рушійну силу діяльності, яка базується на потребах особистості та суб'єктивних і об'єктивних мотивах. Саме за допомогою мотивації викладач може спрямовувати діяльність студента, тому що мотивація об'єднує всі основні структурні компоненти особистості: емоційно-вольову сферу, здібності, спрямованість, характер, психічні процеси. Сукупність потреб і мотивів відображається в інтересах. У контексті розвитку критичного мислення під час навчального процесу нас цікавить саме пізнавальна потреба особистості. На думку В.Ільїна, «пізнавальна потреба являє собою суб'єктивне відображення об'єктивної потреби суспільства в знаннях, це переживання потреби людини в пізнавальній діяльності, у функціонуванні психічних процесів нейродинамічних структур, за допомогою яких здійснюється пізнання» [4: 123].

Пізнавальна потреба, в свою чергу, обумовлює пізнавальний інтерес. Г.Щукіна виділяє такі три рівні розвитку пізнавального інтересу [16: 97]:

1) елементарний рівень, що характеризується відкритим, безпосереднім інтересом до нових фактів та цікавих явищ;

2) середній рівень, який характеризується інтересом до пізнання суттєвих властивостей предметів чи явищ, що вимагає пошуку, здогадки, активного оперування наявними знаннями та засвоєними засобами. На цьому рівні однаково фіксуються як зовнішні ознаки, так і суттєві властивості виучуваного явища;

3) вищий рівень, що характеризується інтересом до причинно-наслідкових зв'язків, вияву закономірностей, встановленню загальних принципів явищ, що діють в різних умовах. Цей рівень іноді містить елементи дослідницької діяльності.

І.Ланіна під пізнавальним інтересом розуміє «... вибіркочу спрямованість особистості, звернену до області пізнання, до її предметного боку та самого процесу оволодіння знаннями. Своєрідність пізнавального інтересу полягає в

тенденції людини, що володіє пізнавальним інтересом, поглибитися в суть пізнаваного» [6: 4].

Пізнавальні потреби та мотиви особистості, спрямовані на розкриття діяльнісного потенціалу, являють собою частину пізнавального інтересу, що в свою чергу, сприяє самостійності та творчості особистості. Л.Арістова зазначає, що «сутність самостійності – у здатності об'єкта діяти без сторонньої допомоги» [2: 34]. В.Крутецький встановлює такий зв'язок між самостійністю та активністю: «Відношення між поняттями «активне мислення», «самостійне мислення» та «творче мислення» можна позначити у вигляді концентричних кіл. Це різні рівні мислення, з яких кожен наступний є видовим по відношенню до попереднього, родового. Творче мислення буде самостійним та активним, проте не всяке активне мислення є самостійним і не всяке самостійне мислення є творчим» [5: 180].

Виділимо три рівні готовності студентів до самостійної роботи:

1) низький (репродуктивний) – простота й неусвідомленість відтворюваних дій, порушення логічної послідовності їх виконання, з отриманням неповного або зовсім неправильного результату, постійне втручання викладача;

2) достатній – усвідомлене, активне виконання всіх необхідних дій, відповідно до логічної послідовності, але тільки на евристичному рівні, з досягненням відповідного результату з частковим втручанням викладача;

3) високий – усвідомлені, в раціональній послідовності, самостійно виконані дії з досягненням високого результату якості знань.

Розкриваючи поняття "творчий підхід", Н.Половникова показує, що "творчість – антипод наслідування, проте наслідування – невід'ємна частина становлення пізнавальної самостійності, тому необхідна така система навчання, яка спонукає до творчого рівня учення. Серед прийомів, які застосовуються при такому навчанні, виділяється перенесення знань та вмінь у нову ситуацію, «відсторонення» знань, самостійне комбінування засвоєних прийомів у нових умовах, різностороннє бачення діалектики об'єкта" [10].

Г.Щукіна показниками творчості вважає наступні: "новизну,

оригінальність, відсторонення, відхід від шаблону, ломку традицій, несподіваність, доцільність, цінність" [16: 29].

Важливими критеріями формування професіонала в навчальному процесі є також знання й уміння. Термін "знання" в дидактиці розглядається як сукупність знань, які повинен засвоїти студент, і знань, які вже отримано, засвоєно та застосовано особистістю у практичній діяльності.

Одним із важливих показників діяльності особистості є адекватність самооцінки своєї діяльності, тобто процес самопізнання, самоаналіз, потреба в саморозвитку, в самовдосконаленні - такий процес називається рефлексією. У філософському енциклопедичному словнику наводиться таке визначення поняття "рефлексія" - це "принцип людського мислення, який спрямовує його на осмислення й усвідомлення особистісних форм і передумов, на критичний аналіз самого знання, його змісту і методів пізнання" [14: 579].

Реалізація особистісно-орієнтованого підходу можлива завдяки творчій діяльності майбутніх фахівців. Таким фахівцям притаманний творчий стиль діяльності, який складається з таких компонентів:

- мотиваційно-цільового, який передбачає постановку загальних цілей (ідеального уявлення результатів педагогічної діяльності, визначення шляхів їхнього досягнення, цілереалізації та затвердження);

- інформаційно-змістовного - конкретизує знання та уміння, якими повинен володіти вчитель, щоб міг побачити та нестандартно вирішити поставлені перед ним задачі;

- процесуально-діяльного, який передбачає науково-мотивований, методично-усвідомлений та виправданий вибір методів, які позитивно впливають на творчу діяльність викладачів через їхню інноваційну працю;

- контрольо-корективного, який передбачає набуття цілісного уявлення про результати своєї праці;

- оціночно-результативного, який забезпечує оцінку та самооцінку результатів творчої діяльності (професійний зріст викладачів, оволодіння новими методами та прийомами навчального процесу).

Висновки. Як суспільство, нашим завданням є визнати, що робота майбутнього - це робота розуму, інтелектуальна праця, робота, яка включає в себе розмірковування та інтелектуальну самодисципліну. Наше завдання полягає в тому, аби продемонструвати інтелектуальну успішність, професійну спрямованість. На сьогоднішній день все випускники все ще знаходяться під впливом помилки, що мислення більш-менш "дбає про саме себе", що завдяки простому вивченню "важких" предметів або "концентрації" буде можливість думати добре. Загалом, невірне ставлення до знань, як до чогось саме собою зрозумілого, такого, що може бути дане та інтегроване в розум лише завдяки тільки одній пам'яті, призводить до непрофесіоналізму, вузькості розуму та недієздатності. Треба навчити майбутніх випускників вузів, в своїй професійної діяльності, обирати перед собою курс, яким потрібно буде слідувати багато років аби досягти мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. - М.: Наука, 1980. - 335 с.
2. Аристова Л.П. Активность учения школьника. – М.: Просвещение, 1968. – 138 с.
3. Выгодский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В.Давыдова. - М.: Педагогика, 1991. - 480 с.
4. Ильин В.С. Проблема воспитания потребности в знаниях у школьников: Дис. ... д-ра пед. наук. – М., 1971.
5. Крутецкий В.А. Психология: Учебник для учащихся пед.училищ. - М.: Просвещение, 1980. - 352 с.
6. Ланина И.Я. Формирование познавательных интересов учащихся на уроках физики: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1985. – 128 с.
7. Основы педагогики и психологии высшей школы / Под ред. А.В.Петровского. - М.: МГУ, 1986. - 304 с.
8. Платонов К.К. Структура и развитие личности. - М.: Наука, 1986. - 256 с.
9. Платонов К.К. Структура личности. - М.: Педагогика, 1987. - 217 с.
10. Половникова Н.А. Исследование процесса формирования познавательной активности школьников в обучении. – Казань, 1976. – 198 с.
11. Теплов Б.М. Избранные труды в 2-х т. - М.: Педагогика, 1985. - Т1. - 328 с.

12. Теплов Б.М. Избранные труды в 2-х т. - М.: Педагогика, 1985. - Т2. - 360 с.
13. Терехина А.Ю. Структура знаний о языке программирования // Вопросы психологии. - 1988. - №4. - С. 137-142.
14. Философский энциклопедический словарь. - М.: Из-во "Советская энциклопедия", 1989. - 816 с.
15. Шмелев А.Г. На пути к компьютерной психодиагностике // Вестник МГУ, сер.14. Психология, 1984. - №2. - С. 13-16.
16. Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике. – М.: Педагогика, 1971. – 352 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Краснолуцький Костянтин Костянтинович – ст.викладач, доцент кафедри суспільних наук Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м.Київ.